

Pregledni rad

UDK 930.85:[371.6:373.3(497.5)]

Marija RAŠIĆ

Fakultet za za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku

marija.rasic.prof@gmail.com

Emina BERBIĆ KOLAR

Fakultet za za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku

ebkolar@gmail.com

BAŠTINSKE TEME U ČITANKAMA I UDŽBENICIMA ZA HRVATSKI JEZIK U PREDMETNOJ NASTAVI OSNOVNE ŠKOLE¹

Cilj ovoga rada je prikaz humanističkih baštinskih tema u udžbenicima i čitankama nastavnog predmeta Hrvatski jezik predmetne nastave u osnovnoj školi. Uvodno je teorijski prikazano što sve podrazumijeva pojam 'humanistička baštinska tema', a potom je analizom udžbenika i čitanki prikazano koje teme i u kojoj mjeri su zastupljene.

Predmet ovog rada i istraživanja je zastupljenost humanističkih baštinskih tema hrvatskih krajeva u osnovnoškolskim udžbenicima jezika i književnosti od petog do osmog razreda u nastavnom predmetu Hrvatski jezik. U istraživanje su uključeni metodički instrumentarij i književnometodički predlošci u udžbenicima književnosti te lingvometodički predlošci u udžbenicima jezika i jezičnoga izražavanja, te cjelovite nastavne jedinice koje se odnose na povijest hrvatskoga jezika i narječja kao i materinski jezik.

Ovim radom utvrđuje se pojavnost i učestalost baštinskih tema - kulture i običaja hrvatskih krajeva, pojavnost tekstova usmene (narodne) književnosti, žanrovska raznolikost literarnih tekstova te zastupljenost hrvatskih narječja i lokalnih govora na razini lingvometodičkih i literarnih predložaka. Analizirana je pojavnost ovih tema u sva tri predmetna područja Hrvatskoga jezika – jeziku, književnosti te u kulturi i medijima.

¹ Rad je usmeno izložen na XI. međunarodnom znanstvenom skupu DIJETE I JEZIK – *Udžbenici jezika -jezik udžbenika* koji se održao 12. i 13. listopada 2023. godine na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku te nije objavljen u Zborniku skupa

Očekivani rezultat je veliki broj tekstova/predložaka na obje razine koji svojim primjerom poučavaju i ukazuju na važnost proučavanja, učenja i prenošenja znanja na sljedeće generacije svih sadržaja koji pripadaju humanističkim baštinskim temama.

Ključne riječi: *analiza čitanki i udžbenika, baština, književnost, jezik, osnovna škola*

1. UVOD

Očuvanje kulturne nematerijalne baštine ima iznimno važnu ulogu u obrazovnom sustavu u Republici Hrvatskoj. Nematerijalna baština obuhvaća bogatstvo tradicije, znanja, vještina, jezika, običaja i izraza koji su se prenosili generacijama kroz vrijeme. Njeno očuvanje doprinosi očuvanju identiteta, povezivanju zajednica i promicanju kulturne raznolikosti.

Jedan od glavnih razloga zaštite nematerijalne baštine njezina je važnost u očuvanju kulturnog identiteta Hrvatske. Tradicionalni običaji, kao što su folklor, pjesme, plesovi, obredi i priče, predstavljaju jedinstvene kulturne izraze koji odražavaju povijest i duh naroda. Kroz njih se prenosi vrijedno znanje i vještine koje su ključne za razumijevanje i očuvanje kulturne baštine.

Kroz očuvanje nematerijalne baštine, promiče se i održavanje lokalnih zajednica i njihova identiteta. Sudjelovanje u tradicionalnim običajima i praksama stvara osjećaj pripadnosti i zajedništva među građanima. Održavanje tradicionalnih zanata i vještina potiče lokalnu ekonomiju i stvara radna mjesta.

Uz sve to, nematerijalna baština ima važnu ulogu u obrazovanju i prenošenju vrijednosti na mlađe generacije. Kroz učenje tradicionalnih plesova, glazbe, jezika i priča, djeca stječu dublje razumijevanje vlastite kulture i povijesti. Očuvanje nematerijalne baštine stoga doprinosi očuvanju kulturnog naslijeđa za buduće generacije.

Važnost očuvanja kulturne baštine u čitankama i udžbenicima jezika iznimno je velika. Nekoliko je razloga zašto je to važno. Najprije je potrebno istaknuti povezivanje s kulturnim identitetom - uključivanje kulturne baštine u čitankama i udžbenicima jezika omogućuje učenicima da se povežu s vlastitim kulturnim identitetom i naslijeđem. Kroz priče, pjesme, legende i druge kulturne tekstove učenici mogu bolje razumjeti povijest, vrijednosti i tradiciju svoga naroda.

Zatim se naglašava promicanje jezične i kulturne raznolikosti: čitanke i udžbenici jezika koji sadrže različite kulturne izraze i tekstove doprinose promicanju jezične i kulturne raznolikosti. Učenje o drugim kulturama i jezicima pomaže u razbijanju predrasuda, razumijevanju i poštovanju različitosti.

Čuvanje nematerijalne kulturne baštine ujedno znači i očuvanje jezičnih vještina - kulturna baština često je povezana s posebnim jezičnim izričajem, kao što su regionalni dijalekti, arhaizmi ili arhaični izrazi. Uključivanje takvih izraza u čitanke i udžbenike jezika pomaže u očuvanju tih specifičnih jezičnih oblika i obećava njihovu upotrebu među mladim generacijama.

Pridonosi i razvijanju interkulturalne svijesti - čitankama i udžbenicima jezika koji uključuju tekstove iz različitih kultura i jezika, potiče se razumijevanje i poštovanje drugih kultura. Učenje o kulturnoj baštini drugih naroda omogućuje se i razumijevanje vlastite kulture.

2. NEMATERIJALNE BAŠTINSKE TEME U KURIKULUMU PREDMETA HRVATSKI JEZIK I U KURIKULUMU MEĐUPREDMETNIH TEMA

Nastavni predmet Hrvatski jezik sastoji se od tri nastavna područja: Jezik i komunikacija, Književnost i stvaralaštvo te Kultura i mediji. Unutar sva tri nastavna područja propisani su ishodi koji su obavezni da ih učenici i učitelji ostvare. Uz zadane ishode učiteljima je pružena sloboda poučavanja, ali i kreativnost i proširivanje znanja ukoliko za to postoji interes od strane učenika.

Sadržaji jezika kroz pravopis i gramatiku te povijest jezika, zatim sadržaji književnosti kroz dijelove književnih djela te djela za cjelovito čitanje i na posljetku sadržaji medijske kulture isprepliću se i moguć je interdisciplinarni pristup kod poučavanja baštinskih tema.

U sve tri sastavnice nastavnog predmeta Hrvatski jezik u predmetnom Kurikulumu nailazimo na ishode koje povezujemo s baštinskim temama.

Jedan od odgojno-obrazovnih ciljeva u kurikulumu Hrvatskog jezika, a vezan je za baštinske teme jest:

„učenik razvija vlastiti jezično-kulturni identitet komunikacijom na jednom ili više djelatnih jezičnih idioma hrvatskoga jezika, poštuje različite jezične i kulturne zajednice i njihove vrijednosti, jača nacionalni identitet i pripadnost narodu i državi upoznavanjem i njegovanjem kulturno-povijesne baštine te izgrađuje vlastiti svjetonazor i njeguje moralne i estetske vrijednosti“ (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Kurikulum nastavnoga predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije, 2019. MZOO).

Potrebno je istaknuti i načela na kojima počiva ovaj kurikulum: *„načelo komunikacijske i estetske funkcionalnosti, načelo teksta, načelo cjelokupnosti komunikacijske jezične prakse, načelo standardnoga jezika i zavičajnosti, načelo razlikovanja i povezivanja jezičnih razina, načelo stvaralaštva u jeziku i putem jezika te opća načela postupnosti, primjerenosti, zanimljivosti i unu-*

tarpredmetne povezanosti i uravnoteženosti. Tim se načelima u svim sastavnicama predmeta potiče razvoj integriteta, jezičnoga i kulturnog identiteta, osjećaj domoljublja, nacionalne pripadnosti i pripadnosti višekulturnoj i višjezičnoj zajednici europskih naroda.“ (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Kurikulum nastavnoga predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije, 2019. MZOO). To su načela koja postavlja i metodičar nastave hrvatskoga jezika Stjepko Težak kada daje didaktičke upute za obradu jezičnih sadržaja u nastavi hrvatskog jezika.

Sva tri nastavna područja predmeta Hrvatski jezik se prožimaju te se temelje na jezičnim djelatnostima: slušanje, čitanje, govorenje, pisanje.

Tabličnim prikazom u nastavku navedeni su ishodi povezani s baštinskim temama unutar svake sastavnice, od petog do osmog razreda osnovne škole prema Kurikulumu za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne i srednje škole (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Kurikulum nastavnoga predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije, 2019. MZOO).

Osim u predmetnom kurikulumu nastavnoga predmeta hrvatski jezik, potrebno je sagledati ovu temu i u ishodima u međupredmetnim kurikulumima. Okvirni nacionalni kurikulum donosi sedam međupredmetnih tema unutar kojih ovdje pozornost treba obratiti na međupredmetnu temu Osobni i socijalni razvoj. Tema Osobni i socijalni razvoj potiče cjelovit razvoj djece i mladih u zdrave, kreativne, samopouz dane, produktivne, zadovoljne i odgovorne osobe koje međusobnom suradnjom i djelovanjem doprinose društvenoj zajednici. Odgojno obrazovna očekivanja ove teme podijeljena su u tri domene pod nazivima Ja i društvo, Ja i drugi i Ja. (Dilica i Kolar, 2021.)

„Vrijednosti učenja i poučavanja ove teme usko su povezane sa svim vrijednostima kojima ONK pridaje osobitu pozornost: znanje, solidarnost, identitet, odgovornost, integritet, uvažavanje, poduzetnost... Pridonosi razvoju osobnoga, kulturnoga i nacionalnoga identiteta, ali i identiteta osobe kao člana globalne zajednice, koji uvažava različitosti i vidi ih kao priliku za učenje.“ (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Kurikulum za međupredmetnu temu Osobni i socijalni razvoj za osnovne škole i gimnazije, 2019. MZOO).

SASTAVNICA KURIKULUMA PREDMETA HRVATSKI JEZIK	ODGOJNO- OBRAZOVNI ISHOD	RAZRADA ISHODA
HRVATSKI JEZIK I KOMUNIKACIJA	OŠ HJ A.5.6. Učenik uočava jezičnu raznolikost hrvatskoga jezika u užem i širem okružju	- objašnjava službenu ulogu i upora- bu hrvatskoga jezika i latiničnoga pisma u Republici Hrvatskoj - razlikuje hrvatski standardni jezik od materinskoga jezika, drugoga jezika, jezika nacionalnih manjina te navodi primjere - uspoređuje vlastiti mjesni govor i narječje s hrvatskim standardnim jezikom - prepoznaje i izdvaja riječi mjesnoga govora i narječja, razgovornoga jezika te ih zamjenjuje riječima hrvatskoga standardnog jezika - razlikuje vlastiti mjesni govor i nar- ječje od drugih govora i narječja - razvija zavičajni identitet kao dio hrvatske jezične baštine - Dio sadržaja ishoda ostvaruje se u školskoj književnici i izvanuči- oničkoj nastavi, kao što su posjeti tribinama, susretima, zavičajnim muzejima i - festivalima na kojima se njeguje zavičajna riječ.
KNJIŽEVNOST I STVARALAŠTVO	OŠ HJ B.5.4. Učenik se stvaralač- ki izražava prema vlastitome interesu potaknut različitim iskustvima i doživ- ljajima Književnog	stvara na narječju / mjesnome govoru, improvizira ili dramati- zira tekst i priprema za izvedbu, izražava se pokretom i plesom, crta slikovnicu, ilustrira priču i druge uratke prema vlastitoj zamisli

KULTURA I MEDIJI	OŠ HJ C.5.3. Učenik posjećuje kulturne događaje u fizičko-me i virtualnome okružju	• posjet institucijama: knjižnice, muzeji, atelijeri, umjetničke radionice, instituti, zavodi • posjet festivalima: književni, filmski, znan- stveni, obrazovni, tradicijski • posjet tribinama i susreti s književnicima i autorima različitih područja djelovanja • sudjelovanje u radionicama različitih sadržaja i posjet izložbama
---------------------	---	--

Tablica 1: Ishodi povezani s baštinskim temama u petome razredu osnovne škole
Table 1: Outcomes related to heritage topics in the fifth grade of primary school

SASTAVNICA KURIKULUMA PREDMETA HRVATSKI JEZIK	ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHOD	RAZRADA ISHODA
HRVATSKI JEZIK I KOMUNIKACIJA	OŠ HJ A.6.6. Učenik uočava jezičnu raznolikost hrvatskoga jezika kroz hrvatsku povijest.	• prepoznaje hrvatska narječja i govore • upoznaje se s pojmovima trojezičnosti (staroslavenski, starohrvatski i latinski) i tropismenosti (glagoljica, hrvatska cirilica/ bosančica, latini- ca) kroz hrvatsku povijest • upoznaje se sa spomenicima hrvatske sred- njovjekovne pismenosti i Prvotiskom
KNJIŽEVNOST I STVARALAŠTVO	OŠ HJ B.6.4. Učenik se stvaralački izražava prema vlastitome interesu potaknut različitim iskustvima i doživljajima književnoga teksta.	• oblikuje uratke u kojima dolazi do izražaja kreativnost, originalnost i stvaralačko mišljenje na temelju jezičnih vještina • snima fotografije prema motivima, snima kratke filmove (isječke), osmišljava kostime i scenografiju, organizira kvizove, oblikuje glagoljično pismo različitim likovnim tehnikama i stvara druge uratke prema vlastitoj zamisli

KULTURA I MEDIJI	OŠ HJ C.6.3. Učenik posjećuje kulturne događaje u fizičkome i virtualnome okružju	• posjet kazalištu: kazališne predstave; programa kojima se predstavlja organizacija rada kazališta, rad na predstavi i njihovi sudionici • odlazak u kino i kinoteke • posjet medijskim kućama (radijske i televizijske postaje, novinske i izdavačke kuće) • posjet institucijama: knjižnice, muzeji, ateljeji, umjetničke radionice, instituti, zavodi • posjet festivalima: književni, filmski, znanstveni, obrazovni, tradicijski • posjet tribinama i susreti s književnicima i autorima različitih područja djelovanja • sudjelovanje u radionicama različitih sadržaja • posjet izložbama • posjet predavanjima u fizičkome i digitalnome okružju • sudjelovanje u projektima • posjet internetskim sadržajima: internetske izložbe, internetske učionice, kulturni portal
------------------	---	--

Tablica 2: : Ishodi povezani s baštinskim temama u šestome razredu osnovne škole

Table 2: Outcomes related to heritage topics in the sixth grade of primary school

SASTAVNICA KURIKULUMA PREDMETA HRVATSKI JEZIK	ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHOD	RAZRADA ISHODA
HRVATSKI JEZIK I KOMUNIKACIJA	OŠ HJ A.7.6. Učenik imenuje tekstove i događaje važne za razvoj hrvatskoga jezika kroz hrvatsku povijest.	• uočava povezanost i uvjetovanost razvoja hrvatskoga jezika s razvojem nacionalnog identiteta i kulture • upoznaje se s tekstovima i događajima važnima za razvoj hrvatskoga jezika: prvi hrvatski rječnik, prva hrvatska gramatika • upoznaje se sa značajkama i vodećim ličnostima ilirskoga pokreta • upoznaje se s događajima i ličnostima važnima za razvoj hrvatskoga jezika u 20. stoljeću • istražuje suvremene jezične priručnike radi upoznavanja suvremene leksikografije je i uočava brojnost jezičnih priručnika
KNJIŽEVNOST I STVARALAŠTVO	OŠ HJ B.7.4. Učenik se stvaralački izražava prema vlastitome interesu potaknut različitim iskustvima i doživljajima književnoga teksta.	• oblikuje uratke u kojima dolazi do izražaja kreativnost, originalnost i stvaralačko mišljenje na temelju usvojenih jezičnih vještina • istražuje, eksperimentira i slobodno radi na temi koja mu je bliska • snima radiopriloge, izvodi monolog, sudjeluje u sudnici i parlau-nici, organizira tematsku izložbu, istražuje književnu i jezičnu baštinu i stvara druge uratke prema vlastitoj zamisli • razvija vlastiti potencijal za stvaralaštvo

KULTURA I MEDIJI	OŠ HJ C.7.3. Učenik posjećuje kulturne događaje u zičkome i virtualnome okružju.	• Preporučeni sadržaji: • posjet kazalištu: kazališne predstave; programi kojima se predstavlja organizacija rada kazališta, rad na predstavi i njihovi sudionici • odlazak u kino i kinoteke • posjet medijskim kućama (radijske i televizijske postaje, novinske i izdavačke kuće) • posjet institucijama: knjižnice, muzeji, atelijeri, umjetničke radionice, instituti, zavodi • posjet festivalima: književni, lmski, znanstveni, obrazovni, tradicijski • posjet tribinama i susreti s književnicima i autorima različitih područja djelovanja • sudjelovanje u radionicama različitih sadržaja • posjet izložbama • posjet predavanjima u zičkome i digitalnome okružju • sudjelovanje u projektima • posjet internetskim sadržajima: internetske izložbe, internetske učionice, kulturni portali
---------------------	--	---

Tablica 3: Ishodi povezani s baštinskim temama u sedmome razredu osnovne škole
Table 3: Outcomes related to heritage topics in the seventh grade of primary school

SASTAVNICA KURIKULUMA PREDMETA HRVATSKI JEZIK	ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHOD	RAZRADA ISHODA
HRVATSKI JEZIK I KOMUNIKACIJA	OŠ HJ A.8.2. Učenik sluša tekst, prosuđuje značenje teksta i i povezuje ga sa stečenim znanjem i iskustvom.	• sluša tekst u različite svrhe: osobna i javna • razlikuje kritičko slušanje: usmjerenost na procjenu slušanoga teksta, od drugih vrsta slušanja • procjenjuje podatke iz slušanoga teksta • sintetizira sadržaj slušanoga teksta • prosuđuje slušani tekst i proširuje njegovo značenje na temelju stečenoga znanja i iskustva • objašnjava značenje nepoznatih riječi služeći se različitim izvorima: živa riječ, narodna i školska knjižnica, internet
KNJIŽEVNOST I STVARALAŠTVO	OŠ HJ B.8.4. Učenik se stvaralački izražava prema vlastitome interesu potaknut različitim iskustvima i doživljajima književnoga teksta.	• oblikuje uratke u kojima dolazi do izražaja kreativnost, originalnost i stvaralačko mišljenje na temelju usvojenih jezičnih vještina • istražuje, eksperimentira i slobodno radi na temi koja mu je bliska • piše osvrt na kulturni događaj, uređuje razredne novine, izrađuje godišnjak razrednog odjela, izrađuje različite priručnike, organizira književne večeri i stvara druge uratke prema vlastitoj zamisli • razvija vlastiti potencijal za stvaralaštvo

KULTURA I MEDIJI	OŠ HJ C.8.3. Učenik posjećuje kulturne događaje u fizičko-me i virtualnome okružju.	• Preporučeni sadržaji: • posjet kazalištu: kazališne predstave; programi kojima se predstavlja organizacija rada kazališta, rad na predstavi i njihovi sudionici • odlazak u kino i kinoteke • posjet medijskim kućama (radijske i televizijske postaje, novinske i izdavačke kuće) • posjet institucijama: knjižnice, muzeji, atelijeri, umjetničke radionice, instituti, zavodi • posjet festivalima: književni, lmski, znanstveni, obrazovni, tradicijski • posjet tribinama i susreti s književnicima i autorima različitih područja djelovanja • sudjelovanje u radionicama različitih sadržaja • posjet izložbama • posjet predavanjima u zičkome i digitalnome okružju • sudjelovanje u projektima • posjet internetskim sadržajima: internetske izložbe, internetske učionice, kulturni portali
---------------------	---	---

Tablica 4: Ishodi povezani s baštinskim temama u osmome razredu osnovne škole
Table 4: Outcomes related to heritage topics in the eighth grade of primary school

Za postizanje ciljeva i ostvarenje ishoda ove međupredmetne teme važna je i kreativnost učitelja i interdisciplinarni pristup ovoj temi. Također, primjenom suvremenih metoda poučavanja poput projektne nastave, istraživačkoga rada i poticanjem kritičkoga mišljenja izgrađuje se osobni i socijalni identitet učenika. U nastavnoj praksi ovaj cilj je vrlo lako ostvariv na način da se organizira korelacijska nastava povezujući više nastavnih predmeta.

„Ciljevi učenja unutar ove međupredmetne teme ostvaruju se na temelju ukupnoga iskustva učenika u svim obrazovnim ciklusima. Poučavanje osobnoga i socijalnoga razvoja prilagođeno je njihovim razvojnim mogućnostima i potrebama te usklađeno sa specifičnostima okruženja. Na početku svakoga ciklusa učenicima se objašnjavaju odgojno-obrazovna očekivanja čije se ostvarivanje sustavno prati.

Za stjecanje znanja, vještina i stavova nužnih za razumijevanje sebe i vlastitih emocionalnih stanja, razumijevanje drugih, uspostavljanje i održavanje bliskih odnosa, postavljanje i ostvarivanje ciljeva, rješavanje problema i donošenje odluka važna je aktivna uključenost učenika. Odgojno-obrazovna očekivanja ostvaruju se primjenom različitih metoda i oblika poučavanja: učenje istraživanjem, učenje uz igru, projektne aktivnosti, učenje prema modelu, igranje uloga, ekspresivne metode, diskusije, debate, poticanje kritičkoga mišljenja, rješavanje problemskih zadataka, suradničko učenje (rad u paru, malim skupinama učenika ili timski rad). Potiče se uporaba multimedijjskih sadržaja, radionički pristup i izražavanje osobnih doživljaja.

Osobni i socijalni razvoj učenika potiče se i međugeneracijskom suradnjom, volontiranjem te vršnjačkom pomoći. “ (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Kurikulum za međupredmetnu temu Osobni i socijalni razvoj za osnovne škole i gimnazije, 2019. MZOO).

3. BAŠTINSKE TEME U ČITANKAMA I UDŽBENICIMA HRVATSKOGA JEZIKA

Udžbenički komplet za nastavni predmet Hrvatski jezik od petog do osmog razreda osnovne škole sastoji se od čitanke i udžbenika hrvatskoga jezika. U čitankama se nalaze tekstovi za interpretaciju i ostvarenje ishoda iz predmetnoga područja Književnost i stvaralaštvo, a posljednje poglavlje u čitankama je posvećeno temama i sadržajima vezanim za predmetno područje Kultura i mediji. Sadržaji predmetnoga područja Jezik i komunikacija nalaze se u udžbenicima za jezik pa tako u njima objedinjeno pronalazimo lekcije koje se tiču povijesti jezika, pravopisa, gramatike pa sve do različitih vrsta jezičnog izražavanja, kako usmenog, tako i pisanog.

U ovom radu analizirani su udžbenički kompleti za nastavi predmet Hrvatski jezik na način da je promatrana pojavnost teme hrvatskih baštinskih tema u njima: nematerijalnih dobara, hrvatske kulture i običaja te povijesti hrvatskoga jezika. Pojavnost ove teme je utvrđivana na razini lingvometodičkih i literarnih predložaka te na razini metodičkog instrumentarija koji je predložen za obradu i/ili interpretaciju pojedine lekcije u udžbenicima, odnosno čitankama. Za potrebe ovoga rada analizirana su dva udžbenička kompleta (osam čitanke i osam udžbenika za hrvatski jezik) koji se primjenjuju u nastavi za nastavni predmet Hrvatski jezik od petoga do osmog razreda osnovne škole. Udžbenici su to koji su odobreni od strane Ministarstva znanosti i obrazovanja od 2019. godine kada je donesen Kurikulum za nastavni predmet Hrvatski jezik. To su udžbenički kompleti dva ponajveća hrvatska izdavača udžbenika koji ujedno imaju i višedesetljetno iskustvo u oblikovanju i izdavanju udžbenika - Školska knjiga i Alfa.

U tabličnom prikazu navedeni su nazivi pojedinih udžbenika po razredima te su navedena imena autora.

IZDAVAČ	NAZIVI ČITANKI I UDŽBENIKA	AUTORI
Školska knjiga	• Snaga riječi 5 (Hrvatska čitanka za peti razred osnovne škole) • Naš hrvatski 5 (Udžbenik hrvatskoga jezika u petom razredu osnovne škole)	Anita Šojat
	• Snaga riječi 6 (Hrvatska čitanka za šesti razred osnovne škole) • Naš hrvatski 6 (Udžbenik hrvatskoga jezika u šestom razredu osnovne škole)	Anita Šojat
	• Snaga riječi 7 (Hrvatska čitanka za sedmi razred osnovne škole) • Naš hrvatski 7 (Udžbenik hrvatskoga jezika u sedmom razredu osnovne škole)	Anita Šojat
	• Snaga riječi 8 (Hrvatska čitanka za osmi razred osnovne škole) • Naš hrvatski 8 (Udžbenik hrvatskoga jezika u osmom razredu osnovne škole)	Anita Šojat

Tablica 5: Analizirani udžbenički kompleti izdavača Školska knjiga

Table 5: Analyzed textbook sets of publishers Školska knjiga

IZDAVAČ	NAZIVI ČITANKI I UDŽBENIKA	AUTORI
Alfa	• Hrvatska riječ 5, Čitanka iz hrvatskoga jezika za peti razred osnovne škole • Hrvatske jezične niti 5, Udžbenik iz hrvatskoga jezika za peti razred osnovne škole	- A. Bežen, L. Vešligaj, A. Katić, K. Dilica, I. Randić Đorđević - S. Miloloža, R. Cikuša, D. Šimić, B. Petrović
	• Hrvatska riječ 6, Čitanka iz hrvatskoga jezika za šesti razred osnovne škole • Hrvatske jezične niti 6, Udžbenik iz hrvatskoga jezika za šesti razred osnovne škole	- A. Katić, L. Vešligaj, K. Dilica, D. Mirt - S. Miloloža, I. Randić Đorđević, D. Šimić, B. Petrović
	• Hrvatska riječ 7, Čitanka iz hrvatskoga jezika za sedmi razred osnovne škole • Hrvatske jezične niti 7, Udžbenik iz hrvatskoga jezika za sedmi razred osnovne škole	- A. Katić, D. Mirt, L. Vešligaj - S. Miloloža, I. Randić Đorđević, B. Petrović
	• Hrvatska riječ 8, Čitanka iz hrvatskoga jezika za osmi razred osnovne škole • Hrvatske jezične niti 8, Udžbenik iz hrvatskoga jezika za osmi razred osnovne škole	- D. Mirt, A. Katić, L. Vešligaj - S. Miloloža, I. Randić Đorđević, L. Šimunović Nakić, S. Bosak, B. Petrović

Tablica 6: Analizirani udžbenički kompleti izdavača Alfa

Table 6: Analyzed textbook sets of publishers Alfa

4. ANALIZA UDŽBENIČKIH KOMPLETA ZA NASTAVNI PREDMET HRVATSKI JEZIK OD PETOG DO OSMOG RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE

Analiza udžbeničkih kompleta donosi usporedbu kompleta udžbenika za nastavni predmet Hrvatski jezik dvaju izdavača uspoređujući čitanke i tekstove u njima, a zatim i uspoređujući komplete udžbenika po kojima se obrađuju sadržaji jezičnog gradiva.

Prilikom analize tekstova u čitankama usmjerila se pozornost na udio tekstova koji su pisani na dijalektima u odnosu na tekstove koji su pisani standardnim jezikom. Također se utvrđivala pojavnost ostalih nematerijalnih

baštinskih tema u tekstovima te u predloženim zadatcima i projektima namijenjenim učenicima za samostalan istraživački rad.

Prilikom analize udžbenika za hrvatski jezik, kod oba izdavača, analizirala se pojavnost nematerijalnih baštinskih tema u lingvometodičkim predlošcima te predloženi primjeri obrade lekcija vezanih uz hrvatske dijalekte i narječja kao i povijest jezika koji su izravno povezani s hrvatskom nematerijalnom baštinom i čije ishode pronalazimo u Kurikulumu za peti, šesti i sedmi razred osnovne škole.

4.1. ANALIZA ČITANKI OD PETOG DO OSMOG RAZREDA

4.1.1. ZASTUPLJENOST DIJALEKTALNIH TEKSTOVA

Analizom čitanke iz nastavnoga predmeta Hrvatski jezik od petoga do osmoga razreda dvaju nakladnika, a s posebnim osvrtom na zastupljenost dijalektalnih tekstova sva tri književna roda i svih književnih vrsta došlo se do sljedećih podataka prikazanih u tablici.

Naziv čitanke	Ukupan broj tekstova	Broj dijalektalnih tekstova	Postotak dijalektalnih tekstova	Popis dijalektalnih djela	Književni rod
Snaga riječi 5	62	3	4,8%	- Miroslav D. Dravski: Moja Podravina - Fran Galović: Višnje - Mate Balota: Pramaliće	lirika lirika lirika
Snaga riječi 6	63	9	14%	- Drago Gervais: Moja zemlja - Vanja Raduš: Prva rič što sam je čuo Gustav Krklec: Zagorski vinograd Jure Batinić: Dalmacija moja Dobriša Cesarić: Slavonija Pere Ljubić: None Drago Ivanišević: Moj did Dragutin Domjanić: Kaj Miroslav D. Dravski: Stariške šege	lirika lirika lirika lirika lirika lirika lirika lirika lirika

Snaga riječi 7	68	3	4,4%	Vladimir Nazor: Viča luka Drago Gervais: Tri nonice Dragutin Domjanić: Bele rože	epika lirika lirika
Snaga riječi 8	64	4	6,25%	Slavko Kolar: Breza Dinko Šimunović: Alkar Mate Balota: Koza Matko Peić: Nije sva Slavonija ravna	epika epika lirika epika
Hrvatska riječ 5	131	3	2,2%	Drago Gervais: Na ribah Dragutin Domjanić: Božić Mirko Sanković: Ličanin u prirodi	lirika lirika epika
Hrvatska riječ 6	61	10	16%	Drago Gervais: Tri Nonice Vlatko Pavletić: Ikavico, naša diko Dragutin Domjanić: Kaj Tin Ujević: Bura na Braču Duško Paro: Sušačanka, moja nona Viktor Vida: Zbogom, kućo bijela Usmena narodna: Zeleni Juraj Usmena narodna: O, more duboko Usmena narodna: S onu stranu Orljavice Mate M. Miloradić: Hrvat u Gradišću	lirika lirika lirika lirika lirika lirika lirika lirika lirika lirika

Hrvatska riječ 7	58	13	22,4%	Pero Zaltar: O čemu govo- re ptice Vanja Radauš: Nosim u sebi sve, još sve Božica Jelušić: Nažgi sve- tlo na ganku Ljerka Car Matutinović: Moja Crikvenica i ja Martin Lešić: Put do stana Luko Paljetak: Dvodnevna molitva tete Ane svetom Antunu... Josip Antić: Oj bećarcu, kulturno nam blago... Marin Držić: Novela od Stanca Matko Peić: Nije sva Sla- vonija ravna Drago Gervais: Trešete, Briškula Senko Karuza: Turisti	epika lirika lirika epika lirika lirika publi- cistički tekst drama epika lirika epika
Hrvatska riječ 8	74	12	16%	Vladimir Kovačić: Ex Slavonija Drago Gervais: Va tujine Slavko Mihalić: Prolazim Zrinjeevcem, dotiče me more Josip Kozarac: Slavonska šuma Vanja Radauš: Bijeli se ravnica plodna Luko Paljetak: Božić u gradu Viktor Car Emin: Mali Učkarić Pavao Pavličić: Pohano Mate Balota: Moja mati Dunja Kalilić: Zvonce Fran Galović: Lastavice Dragutin Domjanić: Vuzem	lirika lirika lirika epika lirika lirika epika epika lirika epika lirika

Tablica 7: Tablični prikaz zastupljenosti dijalektalnih tekstova prema
ukupnom broju tekstova u analiziranim čitankama

Table 7: Tabular presentation of the representation of dialectal texts according to the total number of texts in the analyzed reading books

Analizom zastupljenosti dijalektalnih tekstova uvidjelo se da je jako mali postotak u odnosu na sveukupan broj tekstova. Među vrlo slabo zastupljenim tekstovima na hrvatskim dijalektima prevladavaju lirski tekstovi, nekolicina je epskih tekstova, a tekstova koji pripadaju dramskom književnom rodu gotovo da uopće nema, odnosno u čitanki za sedmi razred nalazi se samo jedan takav tekst koji je jedinstven primjer komedije pisan na dijalektu.

Dijalektalni lirski tekstovi imaju za cilj interpretaciju u kojoj je naglasak na razlikama između dijalekata/govora i standardnoga jezika.

U čitankama Školske knjige ujednačen je broj tekstova po razredima i on se kreće oko 60 tekstova različitih književnih rodova i književnih vrsta, dok u čitankama nakladnika Alfa taj broj nije tako ujednačen i on jako varira od razreda do razreda. No, zajedničko im je da broj dijalektalnih tekstova u odnosu na sveukupan broj tekstova u čitankama jest vrlo mali, pogotovo u petome razredu (u čitanki *Snaga riječi 5* samo 3 dijalektalna teksta, a u čitanki *Hrvatska riječ 5* također samo 3 dijalektalna teksta) gdje se ishodima očekuje učenje i uočavanje jezične raznolikosti hrvatskoga jezika u užem i širem okružju vezano za hrvatska narječja i dijalekte. Najveći broj dijalektalnih tekstova je u čitanki *Hrvatska riječ 7* u kojoj je skoro četvrtina tekstovima pisana dijalektom.

Unatoč malome broju tekstova na dijalektima koji su uvršteni u čitanke, učitelju je dana sloboda izbora tekstova i njihovih književnih vrsta da učeniku približi književne tekstove na dijalektima i ostvari zadane ishode iz Kurikuluma.

4.1.2. POJAVNOST NEMATERIJALNIH BAŠTINSKIH TEMA U OSTALIM TEKSTOVIMA

U čitankama za peti razred oba izdavača uočljiva je pjesma Antuna Mihanovića *Lijepa naša domovino*, tj. himna Republike Hrvatske i zadaci vezani uz nju koji se odnose na simboliku državnosti i pravila lijepoga ponašanja za vrijeme intoniranja himne.

U čitankama za šesti razred oba izdavača nalaze se tekstovi koji su neknjiževni tekstovi vezani uz lekcije povijesti hrvatskoga jezika u udžbenicima za hrvatski jezik. Uz same tekstove brojni su multimedijalni zadaci koji se odnose na istraživački rad učenika i poticanje dodatnog obogaćivanja sadržaja te teme o starim hrvatskim pismima.

U čitankama za sedmi razred nalaze se neknjiževni tekstovi s baštinskim temama – u čitanki *Snaga riječi* 7 treba izdvojiti tekst Milana Pauna „Zajedno u ratu i u vječnosti – heroji Domovinskoga rata“, a u čitanki *Hrvatska riječ* 7 treba izdvojiti neknjiževne tekstove „Hrvatski suveniri“ te tekst Nine Raspudića „Koji Božić da vam čestitam?“ kao i legendu o riječkom Morčiću.

U obje čitanke za osmi razred pronalazimo proznu vrstu putopis i proznu vrstu legenda uz koje svakako treba spojiti hrvatske baštinske teme

Čitanke *Snaga riječi* nakladnika Školska knjiga specifične su po tome što su im poglavlja podijeljena po tematskim cjelinama, a posebno obilježje su im i prijedlozi školskih projekata na početku svakoga tematskoga poglavlja čitanke. Ti projekti predloženi su kao mjesečni projekti za učeničko samostalno projektno istraživanje i aktivno učenje, a baštinske teme koje su predložene su sljedeće: u čitanki za peti razred je prijedlog projektnoga zadatka „Lijepa naša“ u kojem se predlaže sajam europskih zemalja na kojem bi se nakon istraživačkoga rada predstavila zemlja i običaji te kultura i tradicija pojedine izabrane države među kojima obavezno treba biti i naša domovina; „Priča jesenskoga šesira“ je ime projekta koji potiče kreativnost učenika i izradu šesira od jesenskih plodova koje učenici pronađu u svojoj okolini te je zadatak napisati priču iz perspektive šesira koja može uključivati i tradicionalne poslove i običaje ljudi u jesen pojedinoga kraja; u čitanki za šesti razred, među ostalima, istraživački je projekt „Bake i djedovi u školskim klupama“ koji potiče na istraživanje o obrazovanju kakvo je bilo nekada, a moguće je uključiti u njega i dijalekt ili lokalni govor imenujući školski pribor i predmete te opisujući ih; projekt s baštinskom temom je i „Glagoljički sajam“ koji za cilj ima izraditi suvenire vezane za glagoljicu, kao i projekt „Rječnik dijalektizama“ u kojem se učenici trebaju pretvoriti u male leksikografe i zajednički sastaviti rječnik svoga kraja; u čitanki za sedmi razred projekti koji se tematski mogu doticati baštine su „Viteški turnir vještina“ koji povezuje prošlost i običaje, te projekt „Moj književni junak“ u središtu kojega je književni lik koji može biti i iz usmene ili dijalektalne književnosti; u čitanki za osmi razred je projekt „Književna baština“ koji opisom svojih zadataka i svojim ciljevima odgovara temi našega istraživanja – u središtu mu je istražiti odabranog hrvatskog književnika koji je učeniku najbliži prema mjestu stanovanja te načiniti prezentaciju i predavanje o istome. Ovim vrlo kreativnim predloženim projektnim zadacima u sve četiri čitanke djelomično je nadomješten mali broj književnih tekstova s baštinskim temama iz razloga što kreativnošću i vodstvom učitelja kroz ove projektne zadatke učenici mogu samostalnim aktivnim učenjem spoznati svoju baštinu, tradiciju i kulturu.

U čitankama *Hrvatska riječ* nakladnika Alfa od petog do osmog razreda specifična je ponuda neknjiževnih tekstova, tekstova koji su ponuđeni

za izbornu čitanje, tekstova za samostalno čitanje, te tekstova za zajedničko čitanje koji se ne nalaze u samim čitankama nego su u digitalnom izdanju na internetskoj platformi *mozaBook* i u čitankama je samo njihov popis dok se oni na internetskoj platformi nalaze u digitalnom obliku. Tekstovi su to s temama o ljepoti hrvatskog jezika, pjesme o licitarima i spomenarima, narodne poslovice i slično.

Kao što u čitankama *Snaga riječi* nailazimo na projektne prijedloge na početku pojedinoga tematskoga poglavlja čitanke, tako i u svim čitankama *Hrvatska riječ* nailazimo na cijelo poglavlje koje nudi prijedloge radionica na nastavnim satima ili za samostalni učenički rad. U njima su zastupljene i baštinske teme poput anegdota, glagoljice, uspješnog kazivanja poezije, hrvatskih narječja i slično.

U oba kompleta se u čitankama na samome kraju, u njihovim posljednjim poglavljima, nalaze tekstovi i teme vezani uz nastavno područje *Kultura i mediji*. Uočljivo je da se niti u jednome tekstu niti jedne čitanke tematski ne dotiče baština, već su to sve tekstovi koji se bave temama poput kulture, stripa, filmskih rodova i filmskih izražajnih sredstava, interneta i medijske pismenosti, TV- emisija i radio-emisija i slično. Ukratko, tekstovi koji su predlošci za nastavno područje *Kultura i mediji* ne bave se tradicijskim baštinskim temama nego su to u pravilu teme koje su vezane za suvremene i moderne medije te multimedijalnost koja je puno bliža današnjem učeniku kojemu trebaju smjernice kako ih interpretirati u današnjem svijetu masovnih medija.

4.2. POJAVNOST NEMATERIJALNIH BAŠTINSKIH TEMA U UDŽBENICIMA IZ HRVATSKOG JEZIKA OD PETOG DO OSMOG RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE

U udžbenicima za hrvatski jezik za peti razred osnovne škole *Naš hrvatski 5* i *Hrvatske jezične niti 5* na samom početku su nastavne jedinice koje se odnose na definiranje hrvatskog standardnog jezika i pojmova koji ga tvore – razgovorni jezik, materinski jezik, jezik književnosti, hrvatska narječja, manjinski jezik. U ostalim udžbeničkim jedinicama uopće nema tematske povezanosti s nematerijalnom kulturnom baštinom.

U udžbenicima za hrvatski jezik za šesti razred osnovne škole *Naš hrvatski 6* i *Hrvatske jezične niti 6* pronalazimo udžbeničke jedinice koje obrađuju povijest hrvatskoga jezika, početke pismenosti i prve spomenike pismenosti na hrvatskome tlu te narječja hrvatskoga jezika. Ujedno su to i teme koje su propisane Kurikulumom za šesti razred osnovne škole. Nešto veći broj tekstova o ovoj temi nudi udžbenik *Hrvatske jezične niti 6* u kojemu pratimo dvoje djece – Filipa i Klaru i uz pomoć njih istražujemo hrvatsku jezičnu po-

vijest. Važno je istaknuti i da ovaj udžbenik veliku pažnju pridaje glagoljičnim slovima prikazujući i način pisanja slova, a sve je popraćeno bogatom foto galerijom starih glagoljskih spomenika.

U udžbenicima za hrvatski jezik za sedmi razred osnovne škole *Naš hrvatski 7* i *Hrvatske jezične niti 7* vremenski se nastavlja gradivo koje je vezano za sadržaje povijesti hrvatskoga jezika – prvi hrvatski normativni priručnici: prvi rječnik, prva gramatika, prvi pravopis preko lekcija o standardizaciji jezika u 19 stoljeću za vrijeme ilirskog narodnog preporoda pa sve do sadržaja vezanog za prilike u hrvatskome jeziku u 20. stoljeću.

U udžbenicima za hrvatski jezik za osmi razred osnovne škole *Naš hrvatski 8* i *Hrvatske jezične niti 8* udžbeničke lekcije koje su vezane za baštinske teme su lekcije koje govore o riječima i odnosima među riječima te podrijetlu riječi, kao i primjeri u pravopisnim lekcijama kada je riječ o primjerima pisanja velikog početnog slova u imenima nacionalnih blagdana i praznika.

Osim navedenih primjera, u ostalim lekcijama udžbenika za jezik nematerijalne baštinske teme nisu zastupljene. Njihova pojavnost je vrlo mala, a lako bi se mogle uklopiti u lingvometodičke predloške kroz koje bi se analizirao i sadržaj i ciljane gramatičke kategorije.

5. ZAKLJUČAK

Analizom dvaju kompleta čitanki i dvaju kompleta udžbenika za hrvatski jezik od petoga do osmoga razreda osnovne škole uvidjelo se da su baštinske teme u njima nedovoljno zastupljene.

Što se čitanki tiče, tekstovi u njima su usmjereni na ostvarivanje ishoda koji su zadani predmetnim kurikulumom i izvan toga se baštinske teme ne spominju. Književnih tekstova koji su pisani dijalektima također je vrlo mali broj u čitankama, a među njima prevladavaju lirske pjesme. Dijalektalna književnost bi u današnjim čitankama trebala biti puno zastupljenija i to u sva tri književna roda. Također bi, osim naših antologijskih i afirmiranih književnika koji pišu na dijalektima i koji su se svojim dijalektalnim antologijskim književnim ostvarenjima ustalili u čitankama, učenicima trebalo ponuditi i suvremenija djela pisana dijalektom. Osim pisane riječi u čitankama, razvojem tehnologije i zanimanja za multimedijalnost kod učenika, u suvremenoj nastavi je moguće ostvariti i zvučni zapis dijalektalne književnosti u digitalnim čitankama kako bi se ostvario potpuni uvid i cjelokupni dojam određenoga dijalekta.

U kompletima udžbenika za hrvatski jezik također se baštinske teme nalaze samo u lekcijama koje služe za ostvarenje određenih ishoda kao npr. u lekcijama povijesti hrvatskoga jezika te se u ostalim udžbeničkim lekcijama lingvometodički predlošci sadržajno ne dotiču ove teme.

Nedostatak tekstova baštinskih tema u udžbenicima hrvatskoga jezika i čitankama je ozbiljan problem jer one pružaju učenicima priliku da se upoznaju s bogatom baštinom hrvatskog jezika i kulture. Upravo ti tekstovi trebaju učenicima pružiti uvid u različite aspekte hrvatskog identiteta, uključujući jezik, kulturu, povijest i tradiciju.

Nadomještanje nedostatka ovih tekstova u nastavi može se provesti na nekoliko načina. Baštinske teme i u čitankama i u udžbenicima trebale bi biti puno zastupljenije te i učitelje i učenike treba poticati na dodatni istraživački rad i na tekstove izvan njih koji će služiti kao književni predlošci ili izvori znanja. Stoga treba poticati istraživanje ove teme u npr. oblicima projektne nastave, ali također i u izvannastavnim aktivnostima.

Odabir načina nadomještanja nedostatka tekstova ove vrste ovisi o specifičnim okolnostima u kojima se nastava odvija. Međutim, važno je da učenici imaju priliku upoznati se s bogatom baštinom hrvatskog jezika i kulture. Naša hrvatska povijest i kultura je bogata baštinom i od velike je važnosti mlade generacije obrazovati na način da ih se poučava o tom bogatstvu da bi ga i sami u budućnosti znali očuvati i cijeniti.

IZVORI – ANALIZIRANE ČITANKE I UDŽBENICI

- Šojat A. (2019) Snaga riječi 5 (Hrvatska čitanka za peti razred osnovne škole). Zagreb: Naklada Školska knjiga
- Šojat A. (2021) Snaga riječi 6 (Hrvatska čitanka za šesti razred osnovne škole). Zagreb: Naklada Školska knjiga
- Šojat A. (2021) Snaga riječi 7 (Hrvatska čitanka za sedmi razred osnovne škole). Zagreb: Naklada Školska knjiga
- Šojat A. (2021) Snaga riječi 8 (Hrvatska čitanka za osmi razred osnovne škole). Zagreb: Naklada Školska knjiga
- Šojat A. (2019) Naš hrvatski 5 (Udžbenik hrvatskoga jezika u petom razredu osnovne škole). Zagreb: Naklada Školska knjiga
- Šojat A. (2020) Naš hrvatski 6 (Udžbenik hrvatskoga jezika u šestom razredu osnovne škole). Zagreb: Naklada Školska knjiga
- Šojat A. (2020) Naš hrvatski 7 (Udžbenik hrvatskoga jezika u sedmom razredu osnovne škole). Zagreb: Naklada Školska knjiga
- Šojat A. (2021) Naš hrvatski 8 (Udžbenik hrvatskoga jezika u osmom razredu osnovne škole). Zagreb: Naklada Školska knjiga
- Bežen A., Vešligaj L., Katić A., Dilica K., Randić Đorđević I. (2020) Hrvatska riječ 5, Čitanka iz hrvatskoga jezika za peti razred osnovne škole. Zagreb: Alfa

- Katić A., Vešligaj L., Dilica K., Mirt D. (2020) Hrvatska riječ 6, Čitanka iz hrvatskoga jezika za šesti razred osnovne škole. Zagreb: Alfa
- Katić A., Mirt D., Vešligaj L. (2020) Hrvatska riječ 7, Čitanka iz hrvatskoga jezika za sedmi razred osnovne škole. Zagreb: Alfa
- Mirt D., Katić A., Vešligaj L. (2021) Hrvatska riječ 8, Čitanka iz hrvatskoga jezika za osmi razred osnovne škole. Zagreb: Alfa
- Miloloža S., Cikuša R., Šimić D., Petrović B. (2020) Hrvatske jezične niti 5, Udžbenik iz hrvatskoga jezika za peti razred osnovne škole. Zagreb: Alfa
- Miloloža S., Randić Đorđević I., Šimić D., Petrović B. (2020) Hrvatske jezične niti 6, Udžbenik iz hrvatskoga jezika za šesti razred osnovne škole. Zagreb: Alfa
- Miloloža S., Randić Đorđević I., Šimić D., Petrović B. (2020) Hrvatske jezične niti 7, Udžbenik iz hrvatskoga jezika za sedmi razred osnovne škole. Zagreb: Alfa
- Miloloža S., Randić Đorđević I., Šimunović Nakić L., Bosak S., Petrović B. (2021) Hrvatske jezične niti 8, Udžbenik iz hrvatskoga jezika za osmi razred osnovne škole. Zagreb: Alfa

LITERATURA

- Bežen, Ante (2002). Udžbenik književnosti kao književnoznanstveno, metodičko i društveno pitanje. Zagreb: Napredak.
- Bežen, Ante (2005). „Zavičaj i zavičajnost u znanosti i obrazovanju“, Školski vjesnik, 54, 183–192
- Čagalj, I. (2020). Povezivanje tema iz usmene književnosti i suvremene poezije s jezičnim sadržajima. Hrvatski jezik: znanstveno-popularni časopis za kulturu hrvatskoga jezika, 7(1), 8-12.
- Dilica, K., & Kolar, E. B. (2021). Baštinske teme u udžbenicima i čitankama nastavnoga predmeta hrvatski jezik za peti i šesti razred osnovne škole. *Lingua Montenegrina*, XIV/2, br, 28, 123-145.
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019). Kurikulum nastavnoga predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije. Zagreb: MZOO.
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019). Kurikulum za međupredmetnu temu Osobni i socijalni razvoj za osnovne škole i gimnazije. Zagreb: MZOO.
- TEŽAK, Stjepko, 1996., Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 1, Školska knjiga, Zagreb

- TEŽAK, Stjepko, 2000., Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 2, Školska knjiga, Zagreb
- Varga, I. (2022). Integrirane metode poučavanja. *Varaždinski učitelj: digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje*, 5(9), 372-377.
- Vrgoč, Hrvoje (2005). „Uloga škole u očuvanju i jačanju nacionalnog identiteta“. U: Škola i obilježja hrvatske nacionalnosti: jezik, povijest, kultura, vjera, ur. Vrgoč Hrvoje. Hrvatski pedagoško književni zbor, 12–15
- Žalac, A. (2017). Običaji i kultura hrvatskih krajeva u udžbeničkoj literaturi za hrvatski jezik.

MREŽNE POVEZNICE

- <https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/kulturna-bastina/kulturna-bastina-na-unesco-ovim-popisima/17251> (pristupljeno 3. 7. 2023.).
- <https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/kulturna-bastina/vrste-kulture-bastine/nematerijalna-kulturna-bastina/nematerijalna-dobra-upisana-na-unesco-ov-reprezentativni-popis-nematerijalne-kulturne-bastine-covjecanstva/5337> (pristupljeno 3. 7. 2023.).
- <https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/kulturna-bastina/nepokretna-kulturna-bastina/nepokretna-kulturna-dobra-upisana-na-unesco-ovu-listu-svjetske-bastine/7244> (pristupljeno 3. 7. 2023.).
- <https://croatia.hr/hr-HR/dozivljaji/kultura-i-bastina> (pristupljeno 3. 7. 2023.).
- UNESCO. Konvencija za zaštitu nematerijalne kulturne baštine.
- Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.

**Marija RAŠIĆ &
Emina BERBIĆ KOLAR**

**HERITAGE TOPICS IN READING BOOKS AND
TEXTBOOKS FOR THE CROATIAN LANGUAGE
FROM FIFTH TO EIGHTH GRADE**

The aim of this work is the presentation of humanistic heritage themes in textbooks and reading books of the Croatian language subject taught in elementary school. In the introduction, it is presented theoretically what the term 'humanist heritage theme' entails, and then, through the analysis of textbooks and reading books, it is shown which themes and to what extent they are represented.

The subject of this work and research is the representation of humanistic heritage themes of Croatian regions in elementary school language and literature textbooks from the fifth to the eighth grade in the Croatian language subject. The research included methodological instruments and literary-methodical templates in literature textbooks and linguistic-methodical templates in language and language expression textbooks, as well as complete teaching units related to the history of the Croatian language and dialects as well as the mother tongue.

This work determines the occurrence and frequency of heritage themes - culture and customs of Croatian regions, the occurrence of oral (folk) literature texts, genre diversity of literary texts, and the representation of Croatian dialects and local speech at the level of linguistic and literary templates. The appearance of these topics in all three subject areas of the Croatian language - language, literature, culture and media - was analyzed.

The expected result is a large number of texts/templates at both levels that teach by example and indicate the importance of studying, learning and passing on knowledge to the next generations of all content that belongs to humanistic heritage topics.

Key words: analysis of reading books and textbooks, elementary school, heritage, language, literature